MEDIActive
YOUTH
BALKANS

Istina ili Izmišljotina?

Kritičko Razmišljanje protiv Informacijskog Poremećaja i Propagande

UDŽBENIK
2025

Sufinancira
Europska unija

Ova publikacija je nastala kao dio projekta
MEDIActive Youth: Informing the Balkans
podržanog od strane Erazmus+ programa.

Autori publikacije su članovi stručnog tima iz partnerskih NVO
predvođeni Aleksandrom Pavlovićem.
Projektni konzorcij uključuje sljedećih šest organizacija:

Centar za društveno ekonomski razvoj
Srbija, koordinator

Bosnian Representative Association for Valuable Opportunities
Bosna i Hercegovina

Center for Intercultural Dialogue
Severna Makedonija

Hrvatska edukacijska i razvojna mreža za evoluciju sporazumijevanja
Hrvatska

Nevladino Udruženje Prima
Crna Gora

Pertej Barrierave
Albanija

Sufinancira
Europska unija

Stavovi i mišljenja iznjeti u ovoj publikaciji pripadaju autorima i ne odražavaju nužno stavove Europske unije ili Europske agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Europska unija i EACEA ne snose odgovornost za iznjete stavove.

Sadržaj

1. Uvod u novinsku pismenost 4
2. Vrste medija: tradicionalni vs digitalni i masovni 6
3. Uloga algoritama i društvenih mreža 8
4. Post-istina i informacijski poremećaj 10
5. Učinkovite strategije pretraživanja 12
6. Lažne vijesti, dezinformacije i misinformacije 14
7. Alati za provjeru i verifikaciju činjenica 16
8. AI generirane slike i video zapisi 18
9. Aktivizam mladih kroz medije 20
10. Što je kritičko razmišljanje? 22
11. Vještine i alati za razvoj kritičkog razmišljanja 24
12. Logičke pogreške 26
13. Kritičko čitanje medijskih poruka 28
14. Analiza novinskih članaka 30
15. Globalni pogledi na vijesti 32

Nastavna jedinica 1

Uvod u novinsku pismenost

Vrijeme pripreme: ***30'*** *Trajanje:* ***1 x 60'***

Sažetak

Ova lekcija upoznaje polaznike sa konceptom novinske pismenosti, fokusirajući se na njenu definiciju, značaj i praktičnu primjenu u današnjem medijskom okruženju. Sudionici će istraživati kako da kritički ocjenjuju izvore vijesti, prepoznaju pristranost i razlikuju pouzdane informacije. Kroz diskusije, aktivnosti i primjere iz stvarnog svijeta, lekcija ima za cilj opremiti sudionike alatima za snalaženje kako bi prepoznavali dezinformacije, razumjeli ulogu vijesti u društvu i postali odgovorni korisnici medija.

Online edukativni sadržaji

- N***astavna jedinica*** o novinskoj pismenosti iz online Moodle tečaja "Razdvajanje činjenica od fikcije"
- ***Kviz*** o informacionoj pismenosti iz online Moodle tečaja "Razdvajanje istine od izmišljotine"
- ***Alati*** za provjeru činjenica kao što su Google Fact Check Explorer, YouTube DataViewer i Google Lens.

Ključne riječi

Novinska pismenost, pouzdani izvori, provjera činjenica, pogrešne informacije-misinformacije

Cilj nastavne jedinice

Cilj ove nastavne jedinice je da upozna polaznike sa značajem novinske pismenosti u digitalnom dobu. Nastavna jedinica ističe sposobnost kritičke analize izvora vijesti i provjere točnosti informacija. Cilj je da sudionike osnaži da donose informirane odluke i doprinesu bolje informiranom društvu smanjenjem širenja dezinformacija.

Ishod nastavne jedinice

sudionici će:

- Razumjeti koncept i opseg novinske pismenosti.
- Prepoznati ulogu vijesti u oblikovanju javnog razumijevanja i demokratskog sudjelovanja.
- Razviti vještine za kritičko ocjenjivanje izvora vijesti i prepoznavanje pristranosti.
- Ovladati praktičnim koracima za provjeru informacija i odgovorno dijeljenje sadržaja.
- Razmotriti društveni značaj medijske pismenosti.

Tok nastavne jedinice

min. 1 - 5: Uvodni dio nastavne jedinice

- Započnite pitanjem: *"Šta za vas znači novinska pismenost?"*
- Dajte kratak pregled nastavne jedinice i njenog značaja u današnjem svijetu kojim dominiraju mediji.
- Predstavite primjer dezinformacije i njenog utjecaja, na primjer viralnu lažnu vijest.

min. 6 - 20: Kolaborativno učenje

- Razgovarajte o definiciji i opsegu informacijske pismenosti, naglašavajući razlike između ozbiljnih vijesti, mišljenja i sponzoriranog sadržaja.
- Istražite ulogu vijesti u društvu, ističući njenu funkciju u informiranju građana, pozivanju institucija na odgovornost i jačanju društvene kohezije.
- Organizirajte grupnu diskusiju o izazovima koje nosi širenje dezinformacija u digitalnom dobu.

min. 21 - 50: Praktična priprema

- Usmjeravajte sudionike kroz vježbu provjere činjenica koristeći primjere iz stvarnog svijeta.
- Organizirajte grupnu aktivnost u kojoj sudionici analiziraju pouzdanost vijesti ispitujući njen izvor, činjenice i moguće pristranosti.
- Predstavite alate za provjeru činjenica i pokažite kako da ih efikasno koriste.
- Potaknite sudionike da usporede više izvora vijesti kako bi provjerili informacije.

min. 51 - 60: Zaključak

- Sumirajte ključne točke razgovora, naglašavajući važnost kritičke evaluacije i odgovorne upotrebe medija.
- Postavite refleksivna pitanja poput:
  "Kako možete primjeniti vještine novinske pismenosti u svakodnevnom životu?"
  "Koje korake možete poduzeti da se borite protiv dezinformacija u svojoj zajednici?"
- Ponudite resurse za dalje učenje, uključujući online alate i članke o novinskoj pismenosti.

Materijali / oprema

Video projektor; laptop/desktop računalo; internet; pristup *Moodle-u*; primjeri novinskih članaka i scenarija provjere činjenica; printani materijali ili digitalni linkovi sa alatima za provjeru činjenica; Prezentacija u *Powerpointu/Preziju* koja sadrži vizualne materijale (slike i video isječke).

Nastavna jedinica 2

Vrste medija: tradicionalni vs digitalni i masovni

Vrijeme pripreme: ***30'*** *Trajanje:* ***1 x 60'***

Sažetak

Ova nastavna jedinica istražuje evoluciju medija od tradicionalnih do digitalnih platformi, ispitujući njihove posebne karakteristike, uloge i utjecaj na modernu komunikaciju. Sudionici će steći uvid u ključne karakteristike tradicionalnih medija, uključujući novine, radio-televizijske i *outdoor* formate, kao i razvoj digitalnih platformi poput websajtova, blogova, društvenih mreža i servisa za streamanje videa. Nastavna jedinica naglašava razlike između jednosmjerne komunikacije u tradicionalnim medijima i interaktivne prirode digitalnih platformi, ističući angažiranje publike, pristupačnost, prilagodljivost sadržaja i kredibilitet. Sudionici će razumjeti izazove koje donose dezinformacije u digitalnom prostoru i značaj provjere činjenica i kritičke evaluacije izvora informacija.

Online edukativni sadržaji

- ***Nastavna jedinica*** Tradicionalni mediji vs digitalni, masovni i društveni iz online Moodle tečaja "Razdvajanje istine od izmišljotina"
- ***Kviz*** Tradicionalni mediji vs digitalni, masovni i društveni iz online Moodle tečaja "Razdvajanje istine od izmišljotina"

Ključne riječi

Razvoj medija, tradicionalni mediji, digitalni mediji, društvene mreže, interaktivnost

Cilj nastavne jedinice

Cilj ove nastavne jedinice je da razvije razumijevanje sudionika o evoluciji medija, fokusirajući se na razlike i međusobnu povezanost tradicionalnih i digitalnih platformi. Nastavna jedinica teži da unaprijedi njihovu medijsku pismenost kroz razvijanje kritičkog razmišljanja o kredibilitetu, pristupačnosti i interakciji različitih vrsta medija. Također, cilj je da opremi sudionike praktičnim vještinama za evaluaciju izvora informacija i promoviranje njihove odgovorne upotrebe.

Ishod nastavne jedinice

Na kraju ove nastavne jedinice, polaznici će razumjeti evoluciju medija od tradicionalnih ka digitalnim platformama, prepoznajući njihove jedinstvene karakteristike, prednosti i izazove. Moći će da usporede ove vrste medija u pogledu interakcije, pristupačnosti, kredibiliteta i prilagodljivosti. Pored toga, analizirati će ulogu medija u oblikovanju komunikacije i globalne povezanosti, stičući vještine za odgovorno korištenje različitih medijskih platformi i donošenje informiranih odluka u sve više digitaliziranom svijetu.

Tok nastavne jedinice

min. 1 - 5: Uvodni dio nastavne jedinice

- Započnite pitanjem: *"Koju medijsku platformu najčešće koristite i zašto?"*

- Ukratko predstavite cilj i ishode nastavne jedinice, naglašavajući značaj medijske pismenosti

min. 6 - 15: Sadržaj prezentacije

- ***Tradicionalni mediji:*** Objasnite karakteristike novina, radio-televizijskih i *outdoor* medija, fokusirajući se na kredibilitet i jednosmjernu komunikaciju.
- ***Digitalni mediji:*** Diskutirajte o web-sajtovima, blogovima, društvenim mrežama i streaming servisima, ističući njihovu interaktivnost i prilagodljivost.
- ***Poređenje:*** Koristite Vennov dijagram ili tabelu za sažeto prikazivanje sličnosti i razlika.

min. 16 - 30: Interaktivna aktivnost

- Podjelite sudionike u parove ili male grupe.
- **Zadatak**: Analizirajte prednosti i nedostatke datog primjera medija (npr. novinski članak vs. objava na društvenoj mreži).
- Grupe ukratko prezentiraju svoje zaključke.

min. 31 - 50: Diskusija i praktična primjena

- ***Diskusija***: Vodite razgovor o kredibilitetu medija i o dezinformacijama. Postavite pitanja poput: *"Zašto mislite da se dezinformacije brže šire na digitalnim platformama?"*

- ***Praktični zadatak***: Dajte sudionicima mješovite primjere stvarnih i lažnih vijesti. U parovima, neka identificiraju pouzdane informacije koristeći tehnike provjere činjenica.

min. 51 - 60: Zaključak

- Sumirajte ključne točke.
- Razmotrite značaj medijske pismenosti.
- Dodjelite zadatak za samostalni rad: *"Analizirajte svoje navike korištenja medija tokom narednog tjedna i identificirajte jednu promjenu koju možete napraviti da ih poboljšate."*

Materijali / oprema

Video projektor; laptop/desktop računalo; internet; pristup *Moodle-u*; primjeri novinskih članaka i analiza slučajeva za provjeru činjenica; Prezentacija u *Powerpointu*/*Preziju* koja sadrži vizuelne materijale (slike i video isječke).

Nastavna jedinica 3

Uloga algoritama i društvenih mreža

Vrijeme pripreme: ***30'*** *Trajanje:* ***1 x 60'***

Sažetak

Ova nastavna jedinica istražuje ulogu algoritama društvenih mreža u oblikovanju sadržaja sa kojim se korisnici susreću na digitalnim platformama. Algoritmi utječu na širenje svih vrsta informacija na internetu, uključujući politički diskurs, i mogu doprinjeti širenju dezinformacija. Polaznici će analizirati kako ovi algoritmi stvaraju "filter balone",, pojačavaju pristranost i utječu na javno mnjenje. Pored toga, lekcija će uvesti praktične strategije za prepoznavanje algoritamskih manipulacija i diverzifikaciju izvora vijesti kako bi se unaprijedila medijska pismenost i kritičko razmišljanje.

Online edukativni sadržaji

- Studije o utjecaju algoritama na društvene mreže
- Alati za online provjeru vijesti
- Analiza slučaja o dezinformacijama (izbori, COVID-19)

Ključne riječi

Algoritmi, filter baloni, društvene mreže, misinformacije, medijska pismenost, kritičko razmišljanje

Cilj nastavne jedinice

Cilj ove nastavne jedinice je pomoći polaznicima da razviju kritičko razumijevanje toga kako algoritmi društvenih mreža oblikuju sadržaj koji korisnici vide i utječu na njihovu percepciju informacija. Kroz ovu nastavnu jedinicu, sudionici će naučiti kako prepoznati pristranost u svojim feedovima i kako razviti strategije za diversifikaciju izvora informacija.

Ishod nastavne jedinice

Na kraju nastavne jedinice, polaznici će moći:

- Objasniti kako algoritmi funkcioniraju i razumjeti njihovu ulogu u oblikovanju sadržaja na društvenim mrežama.
- Analiziraju utjecaj algoritama na politički diskurs i kako algoritmi utječu na dezinformacije.
- Prepoznaju filter balone i algoritamske pristranosti.

Tok nastavne jedinice

min. 1 - 5: Uvodni dio nastavne jedinice

- Interaktivna anketa: *"Kako biraš vijesti koje čitaš?"* ili *"Da li misliš da društvene mreže utječu na tvoj pogled na određene teme?"*
- Diskusija: Prikažite sudionicima dva različita *feed-a* sa društvenih mreža (jedan konzervativan, jedan liberalan) i pitajte ih kako algoritmi mogu utjecati na to što korisnici vide ili koji korisnici će vidjeti određene sadržaje.

min. 6 - 20: Kolaborativno učenje

- Teme za diskusiju:
  Kako algoritmi utječu na filtere i preporučeni sadržaj na platformama kao što su TikTok, Facebook, Twitter/X.
  utjecaj Twittera na američke izbore i kako algoritamsko promoviranje sadržaja utiče na ponašanje birača.
- Istraživanja pokazuju da preko 50% korisnika Facebooka vidi samo sadržaje koji se podudaraju sa njihovim stavovima, a samo 14,7% redovno viđa suprotne stavove.
- Grupna aktivnost: Podjelite polaznike u male grupe i dodjelite svakoj grupi različite scenarije algoritamskog djelovanja. Grupe analiziraju kako ovi scenariji utječu na korisnike i prezentiraju svoje zaključke.

min. 21 - 50: Praktična priprema

- Vježba: Polaznici će otvoriti svoje *feedove* na društvenim mrežama i zabilježiti koje teme se najčešće pojavljuju. Diskutirajte o razlikama između feedova i kako personalizacija utječe na raznovrsnost sadržaja.
- Debata o utjecaju algoritama: *"Da li društvene mreže treba regulirati kako bi se spriječile manipulacije?"* ili *"Da li algoritmi pomažu ili štete demokraciji?"*
- Vježba provjere činjenica: Upoznajte sudionike sa alatima za provjeru vjerodostojnosti vijesti. Polaznici ispituju prave i lažne vijesti i procjenjuju njihovu pouzdanost.

min. 51 - 60: Zaključak

- Ponavljanje ključnih točaka.
- Osmišljena diskusija: *"Kako vam ove vještine mogu pomoći da se bolje snalazite u online informacijama?"*

Materijali / oprema

Video projektor, laptop, internet, slike različitih feedova sa društvenih mreža, primjeri, *Powerpoint*/*Prezi* prezentacija, *Canva*.

Nastavna jedinica 4

Post-istina i informacijski poremećaj

Vrijeme pripreme: ***30'*** *Trajanje:* ***1 x 60'***

Sažetak

Ova lekcija istražuje izazove koje donosi informacijski poremećaj u digitalnom dobu, ispituje kako se lažne i obmanjujuće informacije šire i razmatra različite kategorije informacijskog poremećaja. Sadržaj također obuhvaća i pojam post-istine. Polaznici će obrađivati stvarne primjere, istraživati različite alate za provjeru takvog sadržaja i raspravljati o etičkim i društvenim posljedicama dezinformacija. Cilj ove lekcije je unaprijeđenje vještina kritičkog razmišljanja i medijske pismenosti kako bi se sudionicima pomoglo da se snalaze u svijetu punom informacijskih poremećaja.

Online edukativni sadržaji

- "*The Poynter Institute* – članci o online provjeri činjenica."
- "Arizona State University – alati za identifikaciju lažnih slika i videa."
- "FactCheck.org – razotkrivanje lažnih priča na Facebooku i drugim platformama."
- TEDx govor Čarlsa Sajksa: *"Navigating a Post-Truth World"*.
- Alati za online provjeru: Snopes, FactCheck.org, Politifact, guides.vote.

Ključne riječi

Misinformacije, dezinformacije, malinformacije, post-istina, medijska pismenost, kritičko razmišljanje

Cilj nastavne jedinice

Cilj ove nastavne jedinice je pomoći polaznicima da razviju jasno razumijevanje kako funkcionira informacijski poremećaj i kako on utječe na javnu percepciju. Kroz ovu sesiju, polaznici će naučiti kako se dezinformacije šire, kako da prepoznaju različite oblike obmanjujućeg sadržaja i koje strategije mogu koristiti za provjeru točnosti informacija. Kroz pristup kritičkog razmišljanja, ova lekcija ima za cilj da pripremi sudionike za odgovorno i promišljeno korištenje medija.

Ishod nastavne jedinice

Polaznici će moći:

- Razlikovati dezinformacije, lažne vijesti i malinformacije.
- Identificirati tehnike korištene u obmanjujućem sadržaju, kao što su manipulirani i umjetni mediji.
- Prepoznaju stvarne primjere dezinformacija i analiziraju njihov utjecaj.
- Koriste digitalne alate za provjeru informacija i suzbijanje lažnih narativa.
- Sudjelovati u raspravama o etičkim implikacijama informacijskog poremećaja danas.

Tok nastavne jedinice

min. 1 - 10: Uvodni dio nastavne jedinice

- Interaktivna anketa za sudionike: *"Da li ste ikada bili izloženi informaciji na internetu za koju ste kasnije saznali da je lažna? To uključuje dijeljenje, vjerovanje ili širenje te informacije."*
- Diskusija o osobnim iskustvima sa dezinformacijama i uvođenje ključnih pojmova nastavne jedinice.
- Kratak video koji potiče na razmišljanje o viralnim dezinformacijama (ako se ima dovoljno vremena).

min. 11 - 30: Kolaborativno učenje

- Objašnjenje tri glavne kategorije informacijskog poremećaja: namjerne dezinformacije, nehotične dezinformacije i malinformacije.
- Pružanje stvarnih primjera, kao što su dezinformacije tokom izbora, *deepfakes* i teorije zavjere.
- Diskusija o tome kako emocije i pristranost doprinose post-istini u politici.
- Podjela sudionika u male grupe za analizu različitih analiza slučaja dezinformacija.

min. 31 - 50: Praktična primjena

- Podučavanje polaznika kako da provjeravaju informacije koristeći alate za provjeru činjenica.
- Uspoređivanje pravih i lažnih medijskih sadržaja, uz potragu za nedosljednostima u kontekstu i manipulaciju slikama.
- Organiziranje debate o etičkim dilemama: *“Da li društvene mreže trebaju strože regulirati dezinformacije?”*

min. 51 - 60: Zaključak

- Ponavljanje ključnih zaključaka, uključujući značaj medijske pismenosti.
- Kviz na platformi Kahoot za učvršćivanje ključnih pojmova informacijskog poremećaja.
- Poticanje sudionika da vježbaju tehnike provjere medija.

Materijali / oprema

Projektor, laptop/desktop računalo, internet; primjeri manipulativnih ili umjetnih sadržaja; pristup alatima za verifikaciju (Snopes, TinEye, FactCheck.org); Kahoot ili sličan kviz.

Nastavna jedinica 5

Učinkovite strategije pretraživanja

Vrijeme pripreme: ***30'*** *Trajanje:* ***1 x 60'***

Sažetak

Ova nastavna jedinica istražuje kako se kretati kroz veliki svijet online informacija koristeći efektivne strategije pretraživanja. sudionici će naučiti da koriste ključne reči i operatore, napredne alate za pretraživanje i tehnike provjere kako bi efikasno locirali točne i relevantne informacije. Sesija naglašava važnost provjere izvora, razumijevanja pristranosti i korištenja preciznih alata kako bi pretraživanje postalo vještina korisna u privatnim i profesionalnim kontekstima.

Online edukativni sadržaji

- Nastavna jedinica o učinkovitim strategijama pretraživanja iz online Moodle tečaja "Razdvajanje istine od izmišljotine"
- Kviz o učinkovitim strategijama pretraživanja iz online Moodle tečaja "Razdvajanje istine od izmišljotine"
- Biblioteka resursa za strategije pretraživanja

Ključne riječi

Strategije pretrage, ključne riječi, operateri pretrage, napredni alati, ukrštena provjera, kredibilitet-vjerodostojnost

Cilj nastavne jedinice

Cilj ove nastavne jedinice je da unaprijedi sposobnost polaznika da učinkovito pretražuju informacije na internetu, učeći ih strategijama za preciznije pretraživanje, provjeru kredibiliteta i identificiranje pristranosti. Savladavanjem ovih vještina, sudionici će biti bolje opremljeni za pronalaženje pouzdanih informacija, uštedu vremena i izbjegavanje dezinformacija.

Ishod nastavne jedinice

- Razumjeti značaj efektivnih strategija pretraživanja u kretanju kroz online informacije.
- Naučiti kako koristiti ključne riječi i operatore pretraživanja za preciznije rezultate.
- Primjeniti napredne alate za pretraživanje radi preciznih i ciljanih pretraga.
- Razviti tehnike provjere za utvrđivanje kredibilnosti izvora.
- Prepoznati ulogu pouzdanih informacija u donošenju informiranih odluka.

Tok nastavne jedinice

min. 1 - 10: Uvodni dio nastavne jedinice

- Započeti pitanjem: *"Sa kojim izazovima se susrećete prilikom pretraživanja informacija na internetu?"*
- Pružiti pregled nastavne jedinice, naglašavajući vrijednost efikasnog i točnog pretraživanja.
- ilustrirati na primjeru uobičajeni izazov pri pretraživanju, kao što je pronalaženje kredibiliteta izvora o aktualnoj temi.

min. 11 - 30: Kolaborativno učenje

- Diskutirajte o ulozi ključnih riječi i operatora pretraživanja u preciziranju rezultata. Uvedite operatore kao što su navodnici (""), minus znak (-), OR i džoker (*).
- Pružite primjere kako specifične pretrage mogu dati točnije rezultate.
- Istražite prednosti naprednih alata za pretraživanje, kao što su filteri za datum, jezik i tip *fajla*.
- Omogućite grupnu diskusiju o uobičajenim zamkama u online pretraživanju i kako ih izbjeći.

min. 30 - 50: Praktična primjena

- Provedite praktičnu aktivnost u kojoj sudionici vježbaju korištenje operatora pretraživanja i naprednih alata za pronalaženje specifičnih informacija.
- Usmjeravajte sudionike u analizi pretrage radi provjere pouzdanosti i neutralnosti. Uvedite tehnike provjere usporedbom informacija iz više kredibilnih izvora.
- Ohrabrite polaznike da podjele svoja iskustva i diskutiraju o strategijama za unapređenje svojih navika pretraživanja.

min. 51 - 60: Zaključak

- Sumirajte ključne strategije, naglašavajući važnost preciznosti i kredibilnosti u online pretraživanju.
- Postavite pitanja, kao što su:
  "Kako ove strategije mogu unaprijediti vaš proces istraživanja?"
  "Koje korake ćete poduzeti kako biste osigurali da informacije koje pronađete budu točne?"
- Pružite resurse za dalju praksu, uključujući alate i vodiče za napredne tehnike pretraživanja.

Materijali / oprema

Video projektor; laptop/desktop računalo; internet ; pristup Moodle-u; primjeri korisnih websajtova za efikasnu pretragu; printani materijali ili digitalni linkovi za napredne strategije pretrage; *Powerpoint*/*Prezi* prezentacija.

Nastavna jedinica 6

Lažne vijesti, dezinformacije i misinformacije

Vrijeme pripreme: ***30'*** *Trajanje:* ***1 x 60'***

Sažetak

Ova nastavna jedinica se bavi učestalošću "lažnih vijesti" u današnjem digitalnom svijetu i razjašnjava razliku između pogrešnih informacija (nenamjerno netočnih informacija) i dezinformacija (namjerno netočnog sadržaja). Kroz analizu stvarnih primjera, polaznici uče kako prepoznati karakteristike obmanjujućih medija i vježbati korištenje alata za provjeru (potvrđivanje ili opovrgavanje) upitnih tvrdnji. Nastavna jedinica naglašava važnost informiranosti i kritičkog angažmana na internetu.

Online edukativni sadržaji

- *Nastavna jedinica o lažnim vijestima u online Moodle tečaju*
- *Kviz o lažnim vijestima u online Moodle tečaju*
- *Sajtovi za provjeru činjenica (npr. Faktograf, Raskrikavanje)*
- *Alati za pretragu slika (Google Reverse Image Search, TinEye)*

Ključne riječi

Lažne vijesti, dezinformacije, misinformacije, provjera činjenica, medijska pismenost, kritičko razmišljanje

Cilj nastavne jedinice

- Definiranje pojmova "lažne vijesti", dezinformacije i pogrešne informacije, te razjašnjavanje njihovih razlika.
- Pomaganje polaznicima da razviju praktične vještine za otkrivanje i opovrgavanje obmanjujućih ili netočnih informacija.
- Naglašavanje stvarnih posljedica širenja neprovjerenih tvrdnji.

Ishod nastavne jedinice

Na kraju nastavne jedinice, sudionici će moći:

- Identificirati ključne razlike između pogrešnih informacija i dezinformacija.
- Prepoznati uobičajene znakove upozorenja da su možda u pitanju lažne vijesti.
- Primjeniti osnovne alate za provjeru kredibiliteta vijesti.
- Razmotriti etičke implikacije dijeljenja neprovjerenih informacija.

Tok nastavne jedinice

min. 1 - 5: Uvodni dio nastavne jedinice

- Aktivnost: Zamolite sudionike da se sjete neke "šokantne" ili "nevjerojatne" vijesti na koju su nedavno naišli na društvenim mrežama. Da li su je provjerili prije nego što su joj povjerovali ili je podjelili sa drugima?
- Diskusija: Kratko razmotrite koliko je lako naći iznenađujuće priče na internetu bez potvrde njihove autentičnosti.

min. 6 - 20: Kolaborativno učenje

- Prezentacija koja uključuje ključne definicije kao što su lažne vijesti, dezinformacije, pogrešne informacije.
- Grupna diskusija o razlozima stvaranja ili širenja lažnih vijesti (financijska dobit, političke agende ili jednostavne greške) i načinima za njihovo opovrgavanje.
- Prikaz kratkih regionalnih primjera dezinformacija i pogrešnih informacija.

min. 21 - 50: Praktična primjena

- Aktivnost: *"Istinito ili lažno?"*
- Podijelite polaznike u male grupe i dajte im primjere novinskih članaka (od kojih su neki legitimni, a neki lažni).
- Sudionici analiziraju svaki primjer koristeći okvirna pitanja: Da li je izvor pouzdan? Da li postoje očigledni znakovi upozorenja u naslovima ili slikama?
- Označavaju svaki kao vjerojatno istinit, vjerojatno lažan ili neizvjestan.
- Demonstracija alata: Pokazati kako se vrši pretraga slika pomoću Google Reverse Image Search ili TinEye, te kako se koristi stranica za provjeru činjenica (npr. *Faktograf*) da bi se vidjelo kako se tvrdnje obično provjeravaju.
- Razgovor: Diskutirajte o zaključcima svake grupe, ističući posebno lukave ili suptilne lažne priče.

min. 51 - 60: Zaključak

- Sumirajte ključne točke, kao što su razlika između dezinformacija i pogrešnih informacija, znakovi na koje treba obratiti pažnju (prenaglašeni naslovi, sumnjivi izvori), i praktični alati (straniceza provjeru činjenica, provera kredibiliteta izvora).
- Reflektivna pitanja:

"Kako može provjera informacija prije dijeljenja smanjiti širenje lažnih vijesti?" ili "Zašto bi netko namjerno stvarao dezinformacije?"

- Dodatne aktivnosti: potaknite polaznike da vježbaju provjeru jedne aktualnih vijesti prije sljedeće sesije, koristeći navedene alate.

Materijali / oprema

Projektor ili ekran za prikazivanje primjera naslovnih strana i slika; aparati sa pristupom internetu (laptop, tablet i/ili pametni telefoni) za provjeru činjenica i obrnutu pretragu slika; pristup stranicama za provjeru činjenica (*Faktograf*, *Raskrikavanje*).

Nastavna jedinica 7

Alati za provjeru i verifikaciju činjenica

Vrijeme pripreme: ***30'*** *Trajanje:* ***1 x 60'***

Sažetak

U današnjem digitalnom dobu, dezinformacije i lažne vijesti brzo se šire. Neophodno je znati kritički analizirati i provjeravati informacije, posebno za novinare, nastavnike i svakodnevne korisnike medija. Ova lekcija će se fokusirati na alate i tehnike za efikasnu provjeru činjenica i verifikaciju, kao i na uobičajene greške koje treba izbjegavati. Sudionici će steći praktično iskustvo korištenja resursa za provjeru tvrdnji, slika, videa i izvora, čime će unaprijediti svoju sposobnost informiranog i odgovornog korištenja medija.

Online edukativni sadržaji

- ***Nastavna jedinica*** o alatima za provjeru činjenica i verifikaciju iz online Moodle tečaja "Razdvajanje istine od izmišljotine"
- ***Kviz*** o alatima za provjeru činjenica i verifikaciju iz online Moodle tečaja "Razdvajanje istine od izmišljotine".

Ključne riječi

Provjera činjenica,
alati za verifikaciju činjenica,
medijska pismenost,
dezinformacije,
misinformacije

Cilj nastavne jedinice

Cilj ove nastavne jedinice je opremiti sudionike vještinama i znanjem za korištenje alata za provjeru činjenica i verifikaciju, kritičkim tehnikama za procjenu izvora i prepoznavanje uobičajenih grešaka u procesu verifikacije informacija.

Ishod nastavne jedinice

Na kraju nastavne jedinice, sudionici će steći kritičko razumijevanje značaja provjere činjenica i njene uloge u borbi protiv dezinformacija. Upoznati će se sa ključnim alatima i tehnikama za provjeru činjenica, što će im omogućiti da efikasno provjeravaju vijesti, slike, video zapise i druge oblike medija. Također, naučiti će da procjenjuju vjerodostojnost izvora, prepoznaju i izbjegavaju uobičajene greške kao što su pristranost potvrde (*confirmation bias*), oslanjanje na jedan izvor, pogrešno tumačenje satire i zanemarivanje konteksta, te primjenjivati ove vještine kako bi postali razboritiji potrošači medija.

Tok nastavne jedinice

min. 1 - 5: Uvodni dio nastavne jedinice

- **Diskusija:** Pitajte sudionike o njihovim iskustvima sa dezinformacijama i kako provjeravaju informacije kada naiđu na nešto sumnjivo.
- **Predstavite temu:** Ukratko objasnite značaj provjere činjenica i rizike od dezinformacija i lažnih vijesti.
- **Definirajte ključne pojmove:** Uvedite pojmove kao što su provjera činjenica, dezinformacije i lažne vijesti.

min. 6 - 15: Pregled alata za provjeru i verifikaciju činjenica

- **Predstavite listu alata:** Upoznajte sudionike sa alatima kao što su Google Fact Check Explorer, Snopes, PolitiFact, FactCheck.org, TinEye i InVID. Dajte kratak pregled svakog alata i demonstrirajte njihovu upotrebu na primjerima.
- **Grupna diskusija:** Zamolite sudionike da podjele iskustva koji alati su im najkorisniji i zašto.

min. 16 - 30: Aktivnost 2 - tehnike provjere informacija

- **Uspoređivanje izvora**: Pokažite kako uspoređivati tvrdnje sa pouzdanim izvorima. Koristite primjer zdravstvene tvrdnje ili vijesti i demonstrirajte kako konzultirati pouzdane web stranice (npr. WHO, PubMed).
- **Obrnuta pretraga slika i metapodaci**: Pokažite sudionicima kako koristiti Google Reverse Image Search i druge alate kao što je FotoForensics za provjeru autentičnosti slika.
- **Procjena pristranosti izvora**: Ukratko demonstrirajte kako provjeriti pristranost izvora koristeći alate kao što je Media Bias/Fact Check.

min. 31 - 50: Aktivnost 3 - prepoznavanje tipičnih nedostataka

- **Predstavite uobičajene greške:** Diskutirajte o pristranosti potvrde, oslanjanju na jedan izvor, pogrešnom tumačenju satire i zanemarivanju konteksta.
- **Interaktivna diskusija:** Dajte primjere svake greške i pitajte učesnike kako bi riješili svaki scenarij.

min. 51 - 60: Osvrt na prethodni sadržaj i diskusija

- **Sumirajte glavne tačke:** Sumirajte alate, tehnike i greške o kojima se diskutiralo tijekom nastavne jedinice.
- **Pitanja i odgovori:** Omogućite sudionicima da postave pitanja ili podjele svoje mišljenje o lekciji.

Materijali / oprema

Video projektor, računalo ili pametni telefon, internet, *Google Fact Check Explorer, Snopes, PolitiFact, FactCheck.org, TinEye*, printani materijali za sumiranje i ilustraciju, *Prezi* ili *Powerpoint* prezentacija.

Nastavna jedinica 8

AI generirane slike i video zapisi

Vrijeme pripreme: ***30'*** *Trajanje:* ***1 x 60'***

Sažetak

Ova lekcija istražuje sve veću prisutnost slika i video snimaka kreiranih pomoću umjetne inteligencije (AI), fokusirajući se na način na koji se one kreiraju, utjecaj koji imaju na društvo i strategije za prepoznavanje AI generiranog sadržaja. Sudionici će ispitati poznate primjere AI generiranih medija, otkriti tehnike za razotkrivanje takvog sadržaja i raspravljati o etičkim i moralnim implikacijama. Cilj ove lekcije je jačanje medijske pismenosti i vještina kritičkog razmišljanja polaznika u eri umjetne inteligencije.

Online edukativni sadržaji

- Lekcija o AI generiranim slikama i video snimcima iz online Moodle tečaja "Razdvajanje istine od izmišljotine"
- Kviz koji pokriva različite aspekte AI generiranih sadržaja iz online Moodle tečaja "Razdvajanje istine od izmišljotine"
- Online izvori za verifikaciju kao što su:
- *TinEye*, Google Reverse Image Search,
- *FotoForensics*, InVID Verification Plugin, *Sensity*.

Ključne riječi

AI-generirani mediji, deepfakes, medijska pismenost, kritičko razmišljanje, etička upotreba umjetne inteligencije

Cilj nastavne jedinice

Cilj ove sesije je pružiti polaznicima sveobuhvatnu informaciju o razumijevanju AI generiranih slika i video snimaka, načina na koji se oni kreiraju i društvenih implikacija ove pojave. Njena svrha je unapređenje kritičkog razmišljanja i medijske pismenosti sudionika kroz učenje kako da prepoznaju AI medije, procjene njihovu autentičnost koristeći različite alate i metode, te razmotre etičke implikacije njihove upotrebe. Razumijevanje AI tehnologije ključno je za snalaženje u digitalnom svijetu koji je sve više pod njenim utjecajem, a ova lekcija pomaže u omogućavanju informiranih i odgovornih interakcija sa takvim medijskim sadržajima.

Ishod nastavne jedinice

Sudionici će naučiti kako se AI generirani mediji proizvode i koriste, kao i kako da prepoznaju i verificiraju umjetni sadržaji kroz kritičku analizu i digitalne alate. Razmotriti ćemo neke etičke probleme kao što su dezinformacije i privatnost u vezi sa upotrebom AI, primijeniti novostečene vještine za procjenu autentičnosti i uključiti se u informirane rasprave o utjecaju AI generiranih medija na današnje društvo.

Tok nastavne jedinice

min. 1 - 5: Uvodni dio nastavne jedinice

- Uključivanje sudionika i uvod u temu postavljanjem općih pitanja o temi
- Primjer: Interaktivna anketa na Mentimeteru: *"Da li ste naišli na AI generiranu sliku ili video snimak? Ako da, gdje?"*
- Prikaz primjera takvih generiranih medija (deepfake video snimci, AI generirana umjetnost)
- Uvod u temu i predstavljanje ciljeva nastavne jedinice.

min. 6 - 20: Kolaborativno učenje

- Diskusija: Poznati slučajevi AI generiranih medija:
- Deepfake TikTok video sa Tom Cruisom
- AI generirana umjetnost koja osvaja natječaje
- Lažni video snimak kampanje Kamale Harris
- Opis uobičajenih alata i tehnologija korištenih u AI generiranom sadržaju, kao što su deepfake modeli i DALL-E 2.
- Vođenje razgovora u malim grupama o tome kako ove tehnologije utječu na društvo (dezinformacije, kreativni potencijal, pitanja autorskih prava).

min. 21 - 50: Praktična primena

- Vježbanje prepoznavanja AI generiranog sadržaja:
- Uspoređivanje autentičnih i AI generiranih medija.
- Analiza lažnih video snimaka sa nepravilnostima (u osvijetljenju, simetriji, metapodacima).
- Debata o etičkim dilemama:
  "Da li AI generirane slike treba obilježiti kako bi se razlikovale od autentičnih?"
  "Da li AI generirana umjetnost umanjuje vreijdnost ljudske kreativnosti?"
- sudionici koriste online alate (npr. TinEye, FotoForensics) za verifikaciju slika i video snimaka.
- Kviz na Kahootu fokusiran na etička pitanja i glavne aspekte prepoznavanja AI generiranih medija.

min. 51 - 60: Zaključak

- Sumacija ključnih točaka:
  Alati i metode; Etička razmatranja
- Poticanje sudionika da nastave sa vježbanjem verifikacije medija koristeći alate
- Reflektivna pitanja sa naglaskom na ono što bi trebali da zapamte iz ove nastavne jedinice, na primjer: *Kako ove vještine mogu pomoći u svakodnevnom životu? Kako planirate da koristite AI medije?*

Materijali / oprema

Video projektor; laptop/desktop računalo; internet; primeri AI-generiranih slika i videa; pristup alatima za verifikaciju (npr. TinEye, InVID); pristup Moodle-u; Prezentacija u *Powerpoint*/*Preziju* koja sadrži vizualne materijale (slike i video klipovi).

Nastavna jedinica 9

Aktivizam mladih kroz medije

Vrijeme pripreme: ***30'*** *Trajanje:* ***1 x 60'***

Sažetak

Ova lekcija istražuje aktivizam mladih i njegov razvoj u digitalnom dobu. Ona pruža pregled aktivizma mladih, njegovih glavnih oblika, nedavnih ključnih primjera i uloge društvenih mreža u oblikovanju političke svijesti i povećanju angažmana. Polaznici će ispitati prirodu digitalnog aktivizma, uključujući njegove prednosti i izazove, kao i utjecaj medijske pismenosti na informirano sudjelovanje mladih. Cilj nastavne jedinice je jačanje kritičkog razmišljanja i razumijevanja digitalnog aktivizma kod sudionika.

Online edukativni sadržaji

- Arapsko proljeće i društvene mreže (analiza slučaja)
- Aktivizam protiv klimatskih promjena (upotreba društvenih mreža od strane Grete Thunberg)
- #MeToo pokret i online aktivizam
- Izvještaj Europske komisije o korištenju društvenih mreža kod mladih
- BBC izveštaj o utjecaju Cambridge Analytica na Brexit i američke izbore
- Aktivizam mladih u digitalnom dobu

Ključne riječi

aktivizam mladih, društvene mreže, digitalni angažman, medijska pismenost, politička osviještenost

Cilj nastavne jedinice

Cilj nastavne jedinice je pružiti učesnicima sveobuhvatno razumijevanje aktivizma mladih u digitalnom dobu. Polaznici će istražiti kako su društvene mreže transformirale aktivizam, kako kao alat za mobilizaciju tako i kao potencijalno ograničenje za dugoročni angažman. Također će razmotriti etičke probleme vezane za digitalni aktivizam i dezinformacije, stičući vještine kritičke medijske pismenosti za efikasno kretanje u online prostorima.

Ishod nastavne jedinice

Na kraju nastavne jedinice, sudionici će:

- Analizirati ulogu društvenih mreža u suvremenom aktivizmu, uključujući prednosti i rizike.
- Procijeniti analize slučaja pokreta koje vode mladi, a koji su omogućeni digitalnim platformama.
- Identificirati izazove u održavanju angažmana i izbjegavanju dezinformacija.
- Razviti vještine kritičkog razmišljanja za procjenu online aktivizma i medijskog utjecaja.

Tok nastavne jedinice

min. 1 - 10: Uvodni dio nastavne jedinice

- Interaktivna anketa: *"Da li ste ikada sudjelovali ili bili pod utjecajem online aktivizma? Ako da, kako?"* (Koristite alate kao što su Mentimeter ili Poll Everywhere.)
- Prikaz kratkih primjera digitalnog aktivizma (npr. klimatski aktivizam Grete Thunberg na Twitter/X-u, viralne kampanje poput #MeToo).
- Diskusija o ciljevima lekcije i značaju razumijevanja digitalnog aktivizma.

min. 11 - 30: Kolaborativno učenje

- Definirati aktivizam mladih i njegov povijesni značaj.
- Diskutirati o stvarnim primjerima:
- Protesti Arapskog proleća i uloga Twitter/X-a.
- Korištenje društvenih mreža od strane pokreta Black Lives Matter za mobilizaciju.
- Male grupne diskusije: kako su društvene mreže promjenile aktivizam?

min. 31 - 50: Praktična primena

- Sudionici analiziraju prednosti i rizike aktivizma na društvenim mrežama:
- Potencijalne teme za debatu:
  "Da li je aktivizam na društvenim mrežama pravi aktivizam?"
  "Da li bi društvene mreže trebale da reguliraju politički sadržaj?"
- Sudionici procjenjuju izvore vijesti i diskutiraju o vjerodostojnosti u aktivizmu na društvenim mrežama.

min. 51 - 60: Zaključak

- Sumacija ključnih točaka.
- Reflektivna diskusija:
  "Kako možete odgovorno koristiti društvene mreže za aktivizam?"

Materijali / oprema

Video projektor; laptop/desktop računalo; internet; pristup Moodle-u; analiza slučaja aktivizma na društvenim mrežama (npr. Arapsko proleće, Black Lives Matter); Radni listovi za analizu utjecaja medija na aktivizam; online alati za provjeru činjenica (npr. Snopes, FactCheck.org); Pitanja za debatu i diskusiju.

Nastavna jedinica 10

Što je kritičko razmišljanje?

Vrijeme pripreme: ***30'*** *Trajanje:* ***1 x 60'***

Sažetak

Ova lekcija istražuje suštinu kritičkog razmišljanja, prateći njegovo porijeklo, značajne doprinose i praktičnu primjenu. Sudionici će naučiti kako kritičko mišljenje omogućava pojedincima da analiziraju informacije, procjenjuju dokaze i donose obrazovane zaključke. Korištenjem povijesnih primjera, poput Sokratove "primaljske" metode, i suvremenih primjena u različitim područjima, nastavna jedinica naglašava važnost kritičkog razmišljanja u snalaženju u suvremenim društvenim izazovima. Interaktivne diskusije i aktivnosti unaprijediti će sposobnost sudionika da jasno, racionalno i kritički razmišljaju u različitim kontekstima.

Online edukativni sadržaji

- Lekcija o kritičkom razmišljanju iz online Moodle tečaja "Razdvajanje istine od izmišljotine"
- Kviz o kritičkom razmišljanju iz online Moodle tečaja "Razdvajanje istine od izmišljotine"
- Online igre i aktivnosti za unapređenje kritičkog razmišljanja, poput: *Chess.com*, The Talos Principle, Spent *Numberdyslexia.com*, *Brainstorm.*

Ključne riječi

Kritičko razmišljanje, Sokratova metoda, medijska pismenost, riješavanje problema, racionalizam

Cilj nastavne jedinice

Cilj ove nastavne jedinice je upoznati sudionike sa konceptom kritičkog razmišljanja kroz naglašavanje njegovih osnovnih ideja, pružanje povijesnog konteksta i primjene u suvremenom društvu. Nastavne jedinica ima za cilj unapređenje njihove sposobnosti da analiziraju informacije, procjenjuju dokaze i donose obrazovane zaključke, kako bi mogli uspješno da se snalaze u složenim pitanjima i donose informirane odluke u različitim privatnim i profesionalnim kontekstima.

Ishod nastavne jedinice

Sudionici će se informirati o povijesti i razvoju kritičkog razmišljanja, kao i o njegovoj primjeni u različitim industrijama, uključujući poslovanje, zdravstvo i obrazovanje. Naučiti će kako primijeniti tehnike kritičkog razmišljanja koje se mogu koristiti u stvarnim situacijama, poput preispitivanja pretpostavki i procjene dokaza. Pored toga, sudionici će razmotriti društveni značaj kritičkog razmišljanja za promoviranje zajedničkog, kooperativnog rješavanja problema i donošenja informiranih odluka.

Tok nastavne jedinice

min. 1 - 5: Uvodni dio

- Uključivanje sudionika i uvođenje u temu postavljanjem općih pitanja, poput:
  "Šta za vas znači kritičko razmišljanje?"
- Kratak pregled nastavne jedinice, sa naglaskom na relevantnost teme u suvremenom svijetu.
- Predstavljanje primjera kritičkog razmišljanja u praksi, poput scenarija donošenja odluka.

min. 6 - 20: Kolaborativno učenje

- Diskusija: Porijeklo kritičkog razmišljanja, sa naglaskom na Sokratove doprinose i Sokratovu metodu.
- Ističući ključne povijesne razvojne faze (prosvjetiteljstvo, različiti mislioci), polaznici u malim grupama istražuju temu.
- Vođenje grupne diskusije o primjeni i značaju kritičkog razmišljanja u demokratskim društvima i u vezi sa medijskom pismenošću.

min. 21 - 50: Praktična primjena

- Korištenje Sokratove metode za istraživanje kompleksnog pitanja:
- Vođenje sudionika kroz analizu pitanja, razmatranje više perspektiva i donošenje obrazloženih i utemeljenih zaključaka.
- Grupna aktivnost u kojoj sudionici analiziraju stvarni scenarij (procjena konfliktnih novinskih članaka).
- Poticanje sudionika da individualno ili u parovima koriste igre poput Chess.com, Spent itd. kako bi unaprijedili strateško i refleksivno mišljenje.

min. 51 - 60: Zaključak

- Sažetak nastavne jedinice naglašavanjem značaja, upotrebe i povijesti kritičkog razmišljanja.
- Reflektivna pitanja sa naglaskom na to što bi trebali zapamtiti iz ove lekcije, poput:
  "U kojem aspektu svog života mislite da možete primijeniti kritičko razmišljanje?"
  "Koje prepreke mogu spriječavati ljude da kritički razmišljaju?"

Materijali / oprema

Video projektor; laptop/desktop računalo; internet; pristup Moodle-u; primjeri sokratskih dijaloga i scenarija za kritičko razmišljanje; pristup online igrama poput Chess.com i Spent; materijali za dalje čitanje o kritičkom razmišljanju u obliku printanih materijala ili digitalnih linkova; *Powerpoint*/*Prezi* prezentacija obogaćena vizualnim materijalima (slike i video isječci) i informacijama zasnovanim na istraživanjima.

Nastavna jedinica 11

Vještine i alati za razvoj kritičkog razmišljanja

Vrijeme pripreme: ***30'*** *Trajanje:* ***1 x 60'***

Sažetak

Ovaj obrazovni scenarij proširuje pojam kritičkog razmišljanja i uvodi glavne alate i vještine kritičkog razmišljanja, koji imaju za cilj poboljšanje razumijevanja, razmišljanja i kritičkog razmatranja kuta iz kojeg je priča ispričana. Sudionici će biti upoznati sa različitim alatima i tehnikama koji mogu značajno unaprijediti vještine kritičkog razmišljanja, uz praktične vježbe i povijesne primjere koji ilustriraju njihovu primjenu. Također će biti upoznati sa konceptom narativne teorije, gdje svaki medijski sadržaj predstavlja narativ, što znači da postoji neko tko ga priča i da svaka priča ima određen kut iz koje je ispričana. Ovaj ugao naziva se perspektiva ili točka gledišta.

Online edukativni sadržaji

- Nastavna jedinica o alatima i vještinama kritičkog razmišljanja iz online Moodle tečaja "Razdvajanje istine od izmišljotine"
- Kviz o alatima i vještinama kritičkog razmišljanja iz online Moodle tečaja "Razdvajanje istine od izmišljotine"
- Istraživanje mapiranja argumenata pomoću Rationale

Ključne riječi

Kritičko razmišljanje,
alati i tehnike za kritičko razmišljanje,
analiza i interpretacija,
razumijevanje kritičkog razmišljanja,
Sokratova metoda

Cilj nastavne jedinice

Cilj nastavne jedinice je da sudionici razumiju da je kritičko razmišljanje fundamentalna, ključna vještina za današnju medijsku pismenost i orijentaciju u suvremenom medijskom svijetu, ali i važna kognitivna vještina. Upoznati će se sa različitim alatima i tehnikama, kao što su: analiza, interpretacija, zaključivanje, objašnjenje, samoregulacija, otvorenost uma, koje mogu značajno unaprijediti njihove sposobnosti razmišljanja, uz praktične vježbe i povijesne primjere koji ilustriraju njihovu primjenu.

Ishod nastavne jedinice

Polaznici će bolje razumjeti ključne vještine i alate kritičkog razmišljanja i njihovu važnost za današnju medijsku pismenost i orijentaciju u suvremenom medijskom svijetu. Moći će da identificiraju izvore sa vježbanje i unapređenje kritičkog razmišljanja i razumijeti povijesne primjere glavnih metoda kritičkog razmišljanja.

Tok nastavne jedinice

min. 1 - 5: Uvodni dio

Uvodna aktivnost – Učinkovit način uključivanja sudionika i postavljanja zajedničkih očekivanja je uvođenje nekoliko preliminarnih pitanja o temi. Predavač uvodi temu i sadržaj nastavne jedinice, priprema PowerPoint/Prezi prezentaciju; koriste se različite metode podučavanja: predavanje, diskusija, grupni rad.

min. 5 - 20: Kolaborativno učenje

Sudionici razgovaraju o tome kako se kritičko mišljenje može unaprijediti i koje su vještine potrebne za to. Predavač objašnjava ključne informacije: osnovne vještine kritičkog razmišljanja (analiza, interpretacija, zaključivanje, objašnjenje, samoregulacija, otvorenost uma) i spominje povijesne primjere kritičkog razmišljanja (Sokratova metoda, znanstvena revolucija, prosvjetiteljstvo, Manhattan projekt).

min. 20 - 35: Diskusija i praktična primjena

Predavač postavlja pitanje koje treba kritički ispitati u formi Sokratove metode (predložene teme su relevantne za današnje vrijeme: "Društvene promjene u današnjem svijetu su nemoguće"; "Ekonomska nejednakost u svijetu raste" nasuprot "Apsolutno siromaštvo brzo nestaje" (Jordan Peterson); "Umjetna inteligencija će preuzeti sve naše poslove, i to nije nužno loša stvar" (Elon Musk) itd.).
Da bi se ovi alati učinkovito koristili, predavač vodi sudionike kroz sljedeće korake:

1. Identificirajte problem ili pitanje.
2. Prikupite relevantne informacije iz pouzdanih izvora.
3. Primjenite odgovarajuće alate kritičkog razmišljanja.
4. Analizirajte i procijenite informacije.
5. Donesite zaključke i odluke.
6. Razmotrite proces i rezultate.

min. 35 - 50: Kahoot kviz

Igrajte Kahoot kviz sa sudionicima koji pokriva različite aspekte alata i tehnika kritičkog razmišljanja: Kviz o vještinama i alatima kritičkog razmišljanja.

min. 51 - 60: Zaključna razmatranja

Napravite kratak sažetak nastavne jedinice, istaknuvši da kritičko i temeljno razmišljanje o aktualnim pitanjima današnjeg svijeta može pomoći boljem razumijevanju, većoj samosvijesti i donošenju boljih odluka o sadašnjosti i budućnosti. Predstavite izvore za dalje čitanje i vježbanje. Postavite nekoliko pitanja koja će sudionicima pomoći da se sjete najvažnijih poruka koje ste željeli da prenesete.

Materijali / oprema

Video projektor; laptop/desktop računalo; internet; pristup *Moodle*-u; primjeri novinskih članaka i scenarija za provjeru činjenica; printani materijali ili digitalni linkovi za alate za provjeru činjenica; Prezentacija u *Powerpointu*/*Preziju* koja sadrži vizuelne materijale (slike i video isječke).

Nastavna jedinica 12

Logičke pogreške: kako izbjeći pogrešno zaključivanje

Vrijeme pripreme: ***30'*** *Trajanje:* ***1 x 60'***

Sažetak

Ova lekcija istražuje logičke pogreške, greške u razmišljanju koje slabe argumente i mogu se koristiti za manipulaciju publikom. Polaznici će naučiti kako prepoznati i analizirati uobičajene zablude koje ljudi često koriste nesvjesno. Uključiti će se u diskusije, praktične vježbe i debate kako bi razvili svoje vještine kritičkog razmišljanja i sposobnost konstruiranje kvalitetnih argumenata. Cilj nastavne jedinice je unapređenje razmišljanja polaznika, poboljšanje njihove sposobnosti evaluacije argumenata i jačanje njihove spremnosti za logički dijalog.

Online edukativni sadržaji

- "Thou Shall Not Use Logical Fallacies" (webstranica sa posterima i resursima)
- "Your Bias Is" (webstranica o kognitivnim pristranostima)
- PRECOBIAS pedagoški resursi (nastavni planovi o kritičkom mišljenju)
- *O*nline kvizovi o logičkim zabludama

Ključne riječi

Logičke pogreške, kritičko razmišljanje, argumentacija, dezinformacije, kognitivna pristranost

Cilj nastavne jedinice

Cilj ove nastavne jedinice je opremiti polaznike sposobnošću da prepoznaju i izbjegavaju logičke pogreške u argumentima. Razumijevanjem mehanizama pogrešnog argumentiranja, sudionici će unaprijediti svoje kritičko razmišljanje, evaluaciju argumenata i komunikacijske vještine. Lekcija također ima za cilj da sudionike učini otpornijim na dezinformacije, omogućavajući im da pažljivije pristupaju novim informacijama i uključuju se u diskusije.

Ishod nastavne jedinice

Na kraju nastavne jedinice, polaznici će:

- Razumijeti šta su logičke pogreške i zašto su problematične.
- Moći da prepoznaju i analiziraju uobičajene logičke pogreške.
- Unaprijediti svoje argumentiranje i konstrukciju argumenata.
- Naučiti da sudjeluju u diskusijama i debatama koristeći vještine logičkog argumentiranja.
- Prepoznati ulogu kognitivnih pristranosti u pogrešnom argumentiranju.

Tok nastavne jedinice

min. 1 - 5: Uvodni dio

- Interaktivna anketa: *"Znate li neki poznat lažni-obmanjujući argument? Šta ga čini obmanjujućim?"* (Korištenje alata kao što su Mentimeter ili Poll Everywhere.)
- Prikaz poznatog primjera logičke zablude (npr. poznata politička izjava ili reklama.)
- Kratak uvod u koncept logičkih pogrešaka i pregled ciljeva nastavne jedinice.

min. 11 - 30: Kolaborativno učenje

- Diskusija o značajnim logičkim zabludama koristeći primjere iz stvarnog svijeta koje sudionici lako prepoznaju.
- Rad u malim grupama na identifikaciji pogrešaka u datim izjavama.
- Razgovor o tome zašto su ove zablude uvjerljive i kako mogu dovesti do zablude.

min. 31 - 50: Praktična primjena

- Analiza uobičajenih logičkih pogrešaka u medijima, reklamama i debatama.
- Aktivnost: sudionici sudjeluju u simuliranim debatama u kojima moraju pronaći i i istaknuti pogreške u argumentima protivnika.
- Korištenje online alata i kvizova za testiranje vještina prepoznavanja pogrešaka.

min. 51 - 60: Zaključak

- Sumacija ključnih točaka lekcije.
- Reflektivna diskusija:
  "Kako se vještine iz ove lekcije mogu primjeniti u akademskom pisanju, debatama i ličnim diskusijama?"
- Poticanje sudionika da nastave sa vježbanjem analizirajući medije i argumente sa kojima se svakodnevno susreću.

Materijali / oprema

Video projektor, laptop/desktop računalo, internet; primjeri logičkih pogrešaka u medijima (reklame, politički govori, debate); Radni listovi sa vježbama za prepoznavanje pogrešaka; Pristup online alatima za provjeru i kvizovima.

Nastavna jedinica 13

Kritičko čitanje medijskih poruka

Vrijeme pripreme: ***30'*** *Trajanje:* ***1 x 60'***

Sažetak

Ova nastavna jedinica pruža detaljnije informacije o tome kako se medijske poruke analiziraju na kritički način. Sudionici uče kako prepoznati uobičajene znakove pristranosti, manipulacije i nepouzdanih informacija u različitim medijskim formatima. Kroz praktične primjere i grupne vježbe, polaznici će razviti vještine potrebne za procjenu pouzdanosti i kredibiliteta različitih izvora. Ova nastavna jedinica promovira odgovorno korištenje medija, omogućavajući polaznicima da donose dobro zasnovane prosudbe u svijetu bogatom informacijama.

Online edukativni sadržaji

- Nastavna jedinica o kritičkom čitanju medijskih poruka iz online Moodle tečaja "Razdvajanje istine od izmišljotine"
- Kviz o kritičkom čitanju medijskih poruka iz online Moodle tečaja "Razdvajanje istine od izmišljotine"
- Alati/web stranice za provjeru činjenica (npr. *Faktograf*, *Raskrikavanje*)

Ključne riječi

Medijska pismenost, prepoznavanje pristranosti, pouzdanost izvora, provjera činjenica, manipulativni jezik, kritičko razmišljanje

Cilj nastavne jedinice

- **Pomoći** sudionicima da prepoznaju pristranost i manipulaciju u različitim medijskim porukama.
- **Uputiti sudionike** kako da procjene pouzdanost medijskih izvora analizom njihove svrhe, upotrebe jezika i kredibiliteta.
- **Pružiti praktične alate i vještine** kao što su provjera činjenica i pretraga slike unazad za verifikaciju medijskog sadržaja i procjenu njegove istinitosti.

Ishod nastavne jedinice

Na kraju ove nastavne jedinice, polaznici će moći:

- **Prepoznati i opisati** uobičajene znakove pristranosti i nepouzdanih informacija u medijima.
- **Procijeniti** kredibilitet izvora analizom namjere, jezika i činjenične potkrepe.
- **Koristiti** jednostavne i efikasne metode za provjeru činjenica ili verifikaciju medijskih tvrdnji.
- **Razumijeti** kako emocionalni okidači i taktike uvjeravanja mogu oblikovati percepciju i mišljenje publike.

Tok nastavne jedinice

min. 1 - 5: Uvodni dio nastavne jedinice

- **Aktivnost:** Zamolite polaznike da brzo nabroje gdje najčešće viđaju medijske poruke (npr. društvene mreže, reklame, vijesti).
- **Diskusija:** Potaknite ih da podjele nedavne medijske poruke koje su im privukle pažnju. Zašto se i po čemu te poruke izdvajaju? (npr. šokantni naslovi, emocionalni jezik, zanimljive vizuelne prikaze)

min. 6 - 20: Kolektivno učenje

- Prezentacija ključnih koncepata: identifikacija pristranosti, procjena pouzdanosti izvora i prepoznavanje namjere.
- Grupna aktivnost: sudionici uspoređuju dva članka koji opisuju isti događaj, ali sa različitim tonovima ili izborom reči. Zamolite ih da zabilježe razlike u fraziranju, izboru činjenica ili naglasku. Diskutirajte kako ovi suptilni izbori mogu oblikovati percepciju javnosti.

min. 21 - 50: Praktična primjena

- Demonstracija alata: pokazati kako se obavlja pretraga slike i provjerava da li je slika korištena u obmanjujućem kontekstu. Posjetite stranicu za provjeru činjenica i prođite kroz primer kako je viralna tvrdnja potvrđena ili opovrgnuta.
- Aktivnost za prepoznavanje manipulativnog jezika: prikažite niz naslova ili kratkih izvoda iz teksta, od kojih neki koriste izrazito emocionalne ili senzacionalističke izraze. Sudionici ističu ili podvlače manipulativni jezik i primećuju kakav efekt on može imati na čitaoce.
- Diskusija: razmislite o tome kako brzo možemo biti pod utjecajem ako ne zastanemo da se zapitamo: *"Tko je ovo napisao? Zašto? Koji su dokazi?"*

min. 51 - 60: Zaključak

- Sažetak: podsjetite na važnost prepoznavanja pristranosti, razumijevanja izvora i provjere činjenica.
- Reflektivna pitanja: *"Kako može prepoznavanje pristranosti promjeniti vašu percepciju online posta?"* ili *"Zašto se neki mediji oslanjaju na emocionalne triggere i kako to može utjecati na javni diskurs?"*
- Ohrabrite sudionike da primjene barem jedan korak verifikacije prije dijeljenja bilo kakvog potencijalno kontroverznog sadržaja.

Materijali / oprema

Projektor ili platno za prikazivanje medijskih primjera; aparati spojeni na internet; linkovi ka lekciji i kvizu na Moodle online tečaju; pristup web stranicama za provjeru činjenica i obrnutu pretragu slika.

Nastavna jedinica 14

Analiza novinskih članaka

Vrijeme pripreme: ***30'*** *Trajanje:* ***1 x 60'***

Sažetak

Ova lekcija upoznaje polaznike sa načinom kritičkog čitanja i analize novinskih članaka i pisanih medija. Sudionici će upoznati "obrnutu piramidu", koja pruža pregled strukture i elemenata koje bi članak trebao sadržavati. Dodatno, uključena metoda za istraživanje izvora vijesti pomaže u boljem razumijevanju evaluacije izvora i relevantnosti dokaza. Ova nastavna jedinica će poslužiti kao dobra osnova za pomoć polaznicima da prepoznaju razliku između čistih činjenica i mišljenja u pisanim medijima.

Online edukativni sadržaji

- Nastavna jedinica o analizi novinskih članaka iz online Moodle tečaja "Razdvajanje istine od izmišljotine"
- Kviz o analizi novinskih članaka iz online Moodle tečaja "Razdvajanje istine od izmišljotine"

Ključne riječi

novinski-medijski članci;
obrnuta piramida;
SIFT mehanizam;
Činjenice; perspektive;

Cilj nastavne jedinice

Cilj nastavne jedinice je pružiti sudionicima opća znanja o tome kako kritički čitati vijesti i kako razlikovati relevantne od irelevantnih izvora. Nastavna jedinica također teži upoznati sudionike sa mehanizmima provjere činjenica i analize članaka kao uvjeta za donošenje odluka o temama o kojima čitaju.

Ishod nastavne jedinice

Sudionici će moći prepoznati kako je strukturiran dobro napisan novinski tekst i na koji način su informacije u njemu predstavljene. Steći će vještine u kritičkom čitanju online članaka sa kojima se susreću i moći će da prepoznaju koji izvori su irelevantni i da li prikazuju činjenice ili ne. Također, sudionici će moći razmotriti specifične slučajeve koje pronađu online.

Tok nastavne jedinice

min. 1 - 15: Uvodni dio nastavne jedinice

- Upoznavanje sudionika sa nastavnom jedinicom i kratko objašnjenje termina i ključnih riječi koji će se koristiti tokom nastavne jedinice.
- Postavljanje pitanja sudionicima: Koje vrste članaka čitaju? Sa kojih izvora dobavljaju članke? Što njima predstavlja pouzdan članak?

min. 15 - 30: Teorijski dio

- Objašnjenje obrnute piramide sudionicima i njeno prikazivanje kroz konkretan postojeći članak.
- Korištenje spomenutog članka za objašnjenje SIFT mehanizma, sa posebnim fokusom na izvor članka.

min. 30 - 55: Praktičan zadatak

- Sudionici će biti podijeljeni u četiri grupe, i svaka grupa će morati da pronaći članak i identificirati sve dijelove obrnute piramide u tom članku. Također, grupa treba objasniti zašto je odabrala taj izvor i šta ga čini relevantnim.
- Diskusija: sudionici iz svake grupe će prezentirati članak na kojem su radili pred ostalima i dobiti će povratne informacije.
- Sumiranje zaključaka iz grupne prezentacije i povratnih informacija.

min. 51 - 60: Zaključak

- Razgovor sa sudionicima o ključnim točkama koje su naučili i gdje i kako mogu primjeniti stečena znanja.

Materijali / oprema

Projektor; laptop računalo; internet; Moodle; Canva prezentacija; online članci/postovi.

Nastavna jedinica 15

Globalni pogledi na vijesti

Vrijeme pripreme: ***30'*** *Trajanje:* ***1 x 60'***

Sažetak

U međusobno povezanom svijetu, razumijevanje načina na koji se vijesti prenose širom svijeta ključno je za razvijanje medijske pismenosti i kritičkog razmišljanja. Ova lekcija istražuje razlike u izvještavanju i prenošenju vijesti u različitim zemljama, utjecaj političkih i kulturnih konteksta, te ulogu međunarodnih novinskih agencija. Sudionici će steći uvid u različite načine na koje se vijesti prikazuju i naučiti da kritički procjenjuju globalne novinske narative.

Online edukativni sadržaji

- Lekcija o alatima za provjeru činjenica iz online Moodle tečaja "Razdvajanje istine od izmišljotine"
- Kviz o alatima za provjeru činjenica iz online Moodle tečaja "Razdvajanje istine od izmišljotine"

Ključne riječi

Globalne vijesti, novinarstvo, medijska pismenost, sloboda medija, kulturni kontekst, međunarodne novinske agencije, politički utjecaj

Cilj nastavne jedinice

Cilj ove nastavne jedinice je pružiti sudionicima alate i znanje potrebno za razumijevanje različitosti globalnog izvještavanja i prenošenja vijesti i kritičku analizu utjecaja političkih, kulturnih i ekonomskih konteksta na novinarstvo.

Ishod nastavne jedinice

Na kraju nastavne jedinice, sudionici će imati sveobuhvatno razumijevanje kako politički, kulturni i ekonomski faktori utječu na izvještavanje i prenošenje vijesti u različitim zemljama. Razvijati će sposobnost kritičke evaluacije novinskih narativa, prepoznavanja pristranosti i tehnika oblikovanja koje utječu na globalne događaje. Također će steći uvid u ulogu međunarodnih novinskih agencija u oblikovanju javnog mnjenja i naučiti da cijene raznovrsnost novinskih perspektiva. Na kraju, biće opremljeni da kritički i promišljeno pristupe globalnom izvještavanju.

Tok nastavne jedinice

min. 1 - 10: Uvodni dio nastavne jedinice

- Kratka diskusija: *"Zašto se izvještavanje vijesti razlikuje u različitim zemljama?"*
- Prikaz kratkog video isječka koji prikazuje izvještavanje o istom događaju od strane medija iz različitih zemalja.
- Istaknuti ključne teme lekcije: uporedna analiza vesti, politički i kulturni konteksti, međunarodne novinske agencije.

min. 11 - 25: Uporedna analiza vijesti

- Korištenje slajdova za prikaz primjera novinskih organizacija (npr. RTL, CNN, Al Jazeera).
- Diskusija o razlikama u regulatornim okvirima, nivoima slobode medija i novinarskim standardima.
- Grupna aktivnost: sudionici analiziraju kratke izvatke vijesti iz dvije zemlje i identificiraju razlike u prikazu i tonu.

min. 26 - 45: Utjecaj političkog i kulturnog konteksta

- Pregled utjecaja vlasti - centara moći, cenzure i kulturnih vrijednosti u izvještavanju i prenošenju vijesti.
- Analiza slučaja: uporediti izvještavanje o globalnom događaju od strane medija iz tzv. demokratske zemlje (npr. Velike Britanije) i tzv. autoritarne zemlje (npr. Kina).
- Otvorena diskusija: *"Kako kulturne norme oblikuju način na koji se vijesti prezentiraju?"*

min. 46 - 55: Uloga međunarodnih novinskih agencija

- Predstavljanje agencija kao što su Reuters, AP, AFP i Al Jazeera, sa diskusijom o njihovom globalnom utjecaju.
- Prikaz primjera kako lokalni mediji prenose sadržaj ovih agencija.
- Interaktivna aktivnost: sudionici procijenjuju način prikaza iste priče od strane lokalnog medija i originalnog izvora (npr. *Reuters*).

min. 55 - 60: Zaključak

- Sumacija ključnih točaka nastavne jedinice.
- Grupna diskusija: *"Kako razumijevanje globalnih perspektiva vijesti može poboljšati medijsku pismenost?"*
- Podjela materijala sa ključnim sažecima i preporukama za daljnje istraživanje.

Materijali / oprema

Video projektor, računalo ili pametni telefon, internet, Prezi ili Powerpoint prezentacija, printani materijali sa primjerima.

MEDIActive
YOUTH
BALKANS

MEDIAktivni Mladi: Informiranje Balkana

Co-funded by
the European Union